

การพัฒนาวารสารสถาบันสู่ระดับนานาชาติ

สมชัย บวรกิตติ

กู่ก้อง

ข้าพเจ้ารักงานวรรณกรรมเป็นชีวิตจิตใจ อ่านหนังสือประเภทอ่านเล่นอ่านจริงตั้งแต่อ่านออกเขียนได้ ชอบงานเขียนของ ป. อินทรปาลิตและเรื่องแปลบู๊ลิ้ม จนถึงสามก๊ก สมัยเรียนมัธยมก็เริ่มออกหนังสือพิมพ์รายวันให้เพื่อนๆ ในชั้นเรียนอ่านกัน เมื่อไปเรียนและฝึกงานที่ต่างประเทศได้ความรู้ภาษาจากการอ่านนวนิยายต่างๆ โดยเฉพาะงานของ Agatha Christie ด้านการเขียนได้ครุติ (ศ.พญ. Edith Lincoln หัวหน้าหน่วยงาน) ทำให้มีบทความลงพิมพ์ในวารสารวิชาการแนวหน้าของสหรัฐฯ หลายเรื่อง และเป็นบรรณาธิการจุลสารนักเรียนไทยในฝรั่งเศส ๑ ฉบับ

เมื่อ ๖๐ ปีก่อน ช่วงรับราชการที่โรงเรียนแพทย์ศิริราชเป็นอาจารย์นักเรียนนอก ไฟแรงส่งบทความวิชาการลงพิมพ์ไปต่างประเทศ และเขียนจดหมายถึงบรรณาธิการตอบโต้บทความในวารสารต่างประเทศเป็นประจำ งานเขียนให้วารสารภาษาไทยสมัยแรกเป็นเพียงวารสารสโมสร เพราะเมื่อได้อ่านบทความในวารสารต่างประเทศพบเรื่องดีๆ ก็อยากให้คนอื่นรู้บ้าง มาเริ่มทำวารสารวิชาการไทยเมื่อได้รับแต่งตั้งเป็นบรรณาธิการจดหมายเหตุทางแพทย์ของแพทยสมาคมแห่งประเทศไทยฯ และพร้อมๆ กันนั้นท่านศาสตราจารย์ นายแพทย์อวย เกตุสิงห์ ปฐมบรรณาธิการสารศิริราช ได้ขอให้ไปเป็นบรรณาธิการสารศิริราช ต่อจากท่าน

การเป็นบรรณาธิการวารสารในประเทศไทยสมัยนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย ประกอบกับความต้อร้อนในอุดมการณ์และความมุ่งมั่นนอกกรอบทำให้ประสบความสำเร็จลำบากและแรงต่อต้านมากด้วยอุดมการณ์ด้านการทำวารสารที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลงก็คือเป็นคนไทยต้องทำทุกอย่างเพื่อผดุงความเป็นไทย ได้ทุ่มเททำงานให้สารศิริราชเพื่อเป็นวารสารไทยทั้งแห่งและเป็นวารสารระดับโรงเรียน สืบสานแนวคิดและปณิธานของปฐมบรรณาธิการ

ได้พยายามจรรโลงภาษาไทยตามรอยเท้าปฐมบรรณาธิการ แม้จะประสบการต่อต้านค่อนข้างหนักเพราะไม่มีบาร์มีเทียบปฐมบรรณาธิการ อย่างไรก็ตาม ได้ยืนหยัดทำงานด้วยอุดมการณ์จนรอดชีวิต จวบปัจจุบัน

โดยแนวคิดส่วนตัว อยากให้วารสารแพทย์ไทยมีหลายระดับทำนองสนามกีฬา ให้วารสารโรงเรียนแพทย์เป็นสนามกีฬานักเรียนนักศึกษาและอาจารย์ สูงขึ้นไปเป็นสนามวรรณกรรมระดับชาติ เช่น วารสารสมาคมแพทย์ฯ เมื่อมีสถาบันหรือสมาคมแพทย์เฉพาะทางจึงออกวารสารวิทยาลัยแพทย์แขนงต่างๆ เช่น วารสารราชวิทยาลัยอายุรแพทย์ วารสารราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ ซึ่งเหมาะที่จะเป็นวารสารระดับนานาชาติในสมัยต้นๆ แนวคิดดังกล่าวสามารถทำได้เพียงแพทยสมาคมแห่งประเทศไทยฯ เนื่องจากสมัยนั้นการแพทย์ไทยยังอยู่เพียงระดับโรงเรียน ยังไม่มีแพทย์เฉพาะทาง ดังนั้นเมื่อไปรับเป็นบรรณาธิการทั้งสารศิริราช และจดหมายเหตุทางแพทย์ของแพทยสมาคมแห่งประเทศไทยฯ จึงยึดสารศิริราชเป็นวารสารระดับโรงเรียน และจดหมายเหตุทางแพทย์เป็นวารสารระดับชาติและนานาชาติ ซึ่งก็ทำได้สำเร็จ สามารถนำจดหมายเหตุทางแพทย์ของแพทยสมาคมแห่งประเทศไทยฯ เข้าทำเนียบดัชนีแพทย์ (Index Medicus) ของสถาบันสุขภาพแห่งชาติสหรัฐฯ เป็นวารสารการแพทย์ของไทยฉบับแรก

การทำสารศิริราชให้เป็นวารสารไทยเต็มรูปแบบในช่วงแรกๆ เป็นที่ขัดหูขัดตาเพื่อนแพทย์โดยเฉพาะกลุ่มแพทย์หัวก้าวหน้า แต่ปัจจุบันแพทย์ส่วนใหญ่ยอมรับภาษาศิริราช (Siriraj Jargon) แม้ไม่สุดโต่ง ส่วนการปรับเปลี่ยนจดหมายเหตุทางแพทย์ฯ ที่แต่เดิมเป็นวารสารภาษาไทยและภาษาอังกฤษปนกัน การปรับเปลี่ยนรูปแบบวารสารเป็นภาษาอังกฤษได้สร้างความเห็นดีเห็นงามแก่บรรณาธิการมาก แต่ทำให้แพทย์ไทยปัจจุบัน ได้ประโยชน์

ต่อจากจดหมายเหตุทางแพทย์ของแพทยสมาคมฯ ที่มีวารสารระดับนานาชาติอีกหลายฉบับที่ผู้เขียนได้รับเชิญให้เป็นบรรณาธิการ และก็ทำสำเร็จเกือบทุกราย เช่น Asian Pacific Journal of Allergy and Immunology ที่ผู้เขียนให้กำเนิด ก็เป็นวารสารไทยที่ออกสู่นานาชาติได้สำเร็จ เป็นที่นิยมของนักวิชาการไทยและต่างชาติอย่างมากในปัจจุบัน ส่วนอีกหลายวารสารที่เป็นบรรณาธิการและผู้ให้กำเนิด เช่น Internal Medicine Journal, Journal of Environmental Medicine ที่มีโอกาสจะได้เข้าทำเนียบดัชนีวารสารแพทยนานาชาติ แต่ก็มีส่วนเป็นไปเนื่องจากมีการเปลี่ยนผู้บริหารที่ไม่ปรารถนาให้ทำวารสาร

การพัฒนาวารสารไทยให้เป็นวารสารนานาชาติ

การพัฒนาวารสารให้เป็นวารสารนานาชาติใช้เวลาประมาณ ๓ ปี งานเบื้องต้นคือการจัดขนาดรูปเล่มตามมาตรฐานวารสารวิชาการ และจัดรูปลักษณะทั่วไป รูปแบบกราฟิกตัวอักษรพิมพ์ รวมถึงภาพสีในฉบับให้ชวนอ่านชวนจับต้อง ภาษาและสำนวนต้องถูกต้องเกินร้อยละ ๙๐ จึงควรหาบรรณาธิการผู้ช่วยที่เก่งด้านภาษา ถ้าไม่จำเป็นต้องจ้างคนทำ

รายชื่อคณะผู้จัดทำรวมทั้งกองบรรณาธิการควรมีทั้งคนไทยและต่างชาติให้หลากหลาย และเป็นผู้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักและนับถือ จำนวนไม่จำกัด มีชื่อแม้ว่ากรรมการในคณะบรรณาธิการทุกคนต้องอุทิศตัวช่วยทำงานจริงๆ ต้องมีบาร์มีช่วยขอบทความจากหน่วยงานต่างๆ ได้ และหรือเขียนบทความให้ตามโอกาส เช่นผลัดกันเขียนบทบรรณาธิการให้นานๆ สักครั้ง เมื่อข้าพเจ้ามารับเป็นบรรณาธิการจดหมายเหตุทางแพทย์ของแพทยสมาคมฯ ได้ยอมเสียผลประโยชน์ส่วนตัวโดยนำบทความที่จะส่งให้วารสารต่างประเทศมาลงในวารสารประเทศไทยหมด และลงพิมพ์ฉบับละหลายเรื่อง จนถูกครหาและแนะนำชื่อวารสารน่าจะใช้วารสารสมชัย ก็ได้ตอบไปว่าถ้าไม่ต้องการเห็นบทความของบรรณาธิการมากก็ส่งเรื่องมาลงพิมพ์บ้าง

หลักการสำคัญที่สุดของการทำวารสารคือออกวารสารตรงตามกำหนดเวลา เพราะทำให้เจ้าของบทความพอใจที่ได้เห็นบทความทันใจ ไม่ต้องคอยเป็นปี จำนวนบทความหรือจำนวนหน้าพิมพ์ในแต่ละฉบับ ไม่ควรจำกัด ควรลงพิมพ์บทความทุกเรื่องที่ปรับปรุงเรียบร้อย จำนวนบทความในฉบับจะมากน้อยเท่าไรไม่สำคัญ มีเท่าไรเมื่อถึงกำหนดเวลาออกวารสารก็ออกตามกำหนด ไม่ควรกำหนดตายตัวจำนวนหน้า

หรือบทความในฉบับ ออกให้ทันกำหนดเวลาเป็นสำคัญ หลายท่านอาจเคยเห็นวารสารบางฉบับปีหนึ่งๆ มีจำนวนหน้าพิมพ์เป็นพันหน้า

ขอสรุปว่าการทำวารสารไทยให้ถึงระดับนานาชาติ แม้ไม่ใช่เรื่องง่าย แต่ทำได้ถ้าตั้งใจจริง อดทนยอมเสียสละในเบื้องต้น บทบาทสำคัญของบรรณาธิการต้องมี ๓ ฝ คือ **ฝีมือ** ซึ่งทุกบรรณาธิการมีอยู่แล้ว **สีปาก** ขอบทความทุกครั้งที่พบนักวิชาการในทุกสถานที่และทุกสถานการณ์ไม่ต้องกระดากปากถือคติ “**ด้านได้อายอด**” ใช้ความพยายามติดตามตื้อขอให้ได้เอ่ยปากขอสิบครั้งได้สักครั้งก็ยิ่งดี และข้อสุดท้าย คือ **สีเท้า** ไม่ทำงานแบบนั่งคอยความสำเร็จซึ่งได้ผลน้อย การทำงานให้สำเร็จรวดเร็วจะต้องติดตาม เมื่อส่งบทความไปพิชญพิจารณา ก็ต้องคอยทวงถาม เมื่อส่งผู้พิมพ์ตรวจพิสูจน์อักษรก็เช่นกัน จำได้ว่าสมัยหนึ่งต้องไปทวงงานถึงบ้าน และไปสำนักพิมพ์ไปโรงพิมพ์ทุกวัน คุมช่างพิมพ์ช่างแท่นเข้าเล่มวารสาร ให้สิ้นน้ำใจบ้างเป็นกำลังใจ ไม่ใช่สิ้นบน ซึ่งได้ผลเพราะไม่ถูกวารสารหรือหนังสือฉบับอื่นมาแซงตัดหน้า

ด้วยหลักการทำงานที่กล่าวข้างต้น วารสารทุกฉบับที่ข้าพเจ้าทำจึงออกได้ตามกำหนดเวลา เคยออกก่อนเวลาบ่อยๆ จนคุณหมอประเวศ วะสี แสวว่าออกวารสารเหมือนออกหนังสือพิมพ์รายวัน

เรื่องการเป็นวารสารแพทย์ระดับนานาชาตินั้น สมัยก่อนใช้ Index Medicus เป็นมาตรฐาน สมัยนี้มีตัวชี้วัดอื่นหลายอย่างมีกฎเกณฑ์ต้องปฏิบัติตาม แต่ไม่ยาก ถ้าทำวารสารได้คุณภาพและออกตามกำหนดเวลา สำหรับ Index Medicus นั้นสมัยข้าพเจ้าเป็นบรรณาธิการการเข้าเป็นสมาชิกไม่ยากเพียงทำให้วารสารที่มีคุณภาพออกตามกำหนดสม่ำเสมอเพียง ๒ ปีเต็มเขาก็รับแล้ว

โดยอุดมการณ์และปณิธาน การทำวารสารต้องยึดคติธรรมความเป็นคนไทยด้วยการกระทำ เมื่อใช้ภาษาไทยต้องใช้อย่างถูกต้อง ไม่ใช่ภาษาไทยพันทางแบบภาษาสื่อหรือภาษาวัยรุ่น การใช้ภาษาอังกฤษก็เช่นกันพยายามให้ถูกต้องที่สุดแม้ไม่ใช่ภาษาของเรา การช่วยเกื้อกูลพัฒนาวารสารไทยให้เจริญก็คือช่วยสนับสนุนวารสารไทย ข้าพเจ้าเชื่อว่าถ้าคนไทยช่วยกันส่งบทความให้วารสารไทยแทนที่จะส่งไปลงวารสารต่างชาติเพื่อประโยชน์ส่วนตนหรือถูกบังคับ ไม่เข้าใจว่าทำไมบทความดีๆ ต้องถูกบังคับให้ไปสนับสนุนต่างชาติ ถ้าวารสารไทยมีบทความดีๆ วารสารไทยก็จะสามารถเคียงบ่าเคียงไหล่กับวารสารต่างชาติได้